

BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARIDA RAQAMLI PEDAGOGIKA ORQALI MUSTAQIL FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Xazratkulova Shoira Noraliyevna

Termiz davlat pedagogika instituti
Boshlang‘ich ta‘lim kafedrası katta o‘qituvchisi
shoiraxazratkulova@gmail.com

Eshmurodova Asila Ahmad Qizi

Termiz davlat pedagogika instituti
Boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishi 1-kurs talabasi

Annotatsiya:

Ushbu maqolada raqamli pedagogikaning boshlang‘ich ta‘lim tizimidagi roli va uning o‘quvchilar intellektual salohiyatiga ta‘siri fundamental ravishda tahlil qilinadi. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida (7-10 yosh) mustaqil fikrlashni shakllantirishning psixologik-pedagogik mexanizmlari, raqamli texnologiyalarning kognitiv yuklamani taqsimlashdagi o‘rni va muammoli ta‘lim tamoyillari bayon etilgan. Maqolada xalqaro baholash dasturlari (PISA, PIRLS) talablariga muvofiq o‘quvchi subyektivligini oshirish bo‘yicha aniq takliflar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: Raqamli pedagogika, boshlang‘ich ta‘lim, mustaqil fikrlash, tanqidiy tahlil, kognitiv rivojlanish, metakognitsiya, adaptiv ta‘lim.

Zamonaviy ta‘lim tizimi globallashtirish, raqamlashtirish va bilimlar iqtisodiyoti sharoitida tubdan yangilanib bormoqda. Ta‘lim oldiga qo‘yilayotgan asosiy talab o‘quvchilarda nafaqat bilimlar majmuini shakllantirish, balki ularni real hayotiy vaziyatlarda qo‘llay olish, muammolarni mustaqil hal qilish, tanqidiy va ijodiy fikrlash, ijtimoiy moslashuvchanlik kabi kompetensiyalarni rivojlantirishdan iboratdir.

Global axborotlashuv davrida ta‘lim tizimi oldiga qo‘yilgan asosiy talab faqat bilimli emas, balki mustaqil qaror qabul qila oladigan shaxsni tarbiyalashdir. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida mustaqil fikrlashni rivojlantirish ularning kelajakdagi akademik va ijtimoiy muvaffaqiyatlari uchun poydevor hisoblanadi. Raqamli pedagogika bu o‘rinda shunchaki texnik vosita (kompyuter, planshet) emas, balki o‘quvchining fikrlash algoritmlarini o‘zgartiruvchi konseptual yondashuv sifatida namoyon bo‘ladi.

Boshlang‘ich ta‘lim — shaxs kamolotining poydevori bo‘lib, aynan shu bosqichda bolaning bilishga bo‘lgan munosabati, o‘quv faoliyati madaniyati, mustaqil fikrlash

ko'nikmalari va asosiy ijtimoiy qadriyatlari shakllanadi. Ushbu jarayonni maqsadga yo'naltirilgan, tizimli va natijaga asoslangan tarzda tashkil etishni nazarda tutadi.

Raqamli pedagogika — bu shunchaki darsda proyektor yoqish emas, balki bolaga “fikrlash laboratoriyasi”ni taqdim etishdir. Boshlang'ich sinflarda ushbu tizimning to'g'ri yo'lga qo'yilishi o'quvchilarni kreativ, tanqidiy fikrlaydigan va global dunyoda o'z o'rnini topa oladigan shaxslar qilib tarbiyalaydi. Aniq faktlar shuni ko'rsatadiki, raqamli ta'lim muhitida voyaga yetayotgan o'quvchi muammoli vaziyatlarda an'anaviy ta'lim oluvchilarga qaraganda ancha tez va oqilona qaror qabul qiladi.

Raqamli pedagogika – bu ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalarni qo'llash orqali o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan yondashuvdir. Bu yondashuv o'quvchilarga o'z-o'zini boshqarish, muammolarni hal qilish va ijodiy fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishda yordam beradi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mustaqil fikrlashi bu o'z fikrlarini ifoda etish, tanqidiy tahlil qilish va yangi g'oyalarni ishlab chiqish qobiliyatidir. Bu qobiliyatlar o'quvchilarning akademik muvaffaqiyatlari va shaxsiy rivojlanishlari uchun muhimdir.

Raqamli platformalarda interaktiv darslar tashkil etish orqali o'quvchilar faol ishtirok etishga undaladi. Masalan, onlayn testlar, viktorinalar va o'yinlar orqali mustaqil fikrlashni rag'batlantirish mumkin. O'quvchilarga kichik loyihalar berish, ularga muammolarni hal qilishda mustaqil fikrlash imkoniyatini yaratadi. Raqamli vositalar yordamida loyiha taqdimotlari tayyorlash o'quvchilarning ijodkorlik ko'nikmalarini oshiradi. Shuningdek, o'quvchilarni guruhlarga bo'lib, birgalikda muammolarni hal qilishga undash, ularning fikr almashish va bir-biridan o'rganish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Boshlang'ich sinf yoshidagi o'quvchilarning kognitiv xususiyatlari.

Psixologlarning nazariyalariga ko'ra, 7-10 yoshli bolalarda konkret amallar bosqichi davom etadi. Bu davrda bola mantiqiy bog'lanishlarni vizual va amaliy tajribalar orqali yaxshi o'zlashtiradi. Raqamli muhit o'quvchiga “faol konstruktivizm” imkoniyatini beradi. Ya'ni, bola bilimni tayyor holda olmaydi, balki uni raqamli ob'ektlar bilan ishlash jarayonida “quradi”.

Raqamli platformalar o'quvchiga o'z xatolarini xavfsiz muhitda tahlil qilish imkonini beradi, bu esa bolada “xato qilishdan qo'rqmaslik” va mustaqil yechim qidirish instinktini uyg'otadi.

Mustaqil fikrlashni rivojlantiruvchi raqamli metodlar

1. Muammoli va tadqiqotga asoslangan ta'lim (Inquiry-Based Learning)

Raqamli laboratoriyalar (masalan, PhET Sims) o'quvchiga laboratoriya sharoitini virtual olib keladi. Amaliy misol: Matematika darsida kasrlarni o'rganishda o'quvchi

virtual “pirog” yoki “shokolad”ni bo‘lish orqali mantiqiy xulosalarni o‘zi shakllantiradi. Natijada, o‘qituvchi qoidani aytib berishidan oldin, o‘quvchi jarayonni kuzatib, o‘zining shaxsiy ta’rifini ishlab chiqadi.

2. Gamifikatsiya va strategik fikrlash

Ta’limiy o‘yinlar (Gamification) faqat ko‘ngilochar vosita emas. Strategik o‘yinlar (masalan, Minecraft Education Edition) davomida o‘quvchi resurslarni rejalashtirish, xavflarni baholash va jamoada qaror qabul qilishni o‘rganadi. Bu tanqidiy fikrlashning eng yuqori bosqichidir.

3. Vizualizatsiya va mantiqiy sxemalar (Mind Mapping)

Boshlang‘ich sinf o‘quvchisi uchun ma’lumotlar oqimini tizimlashtirish qiyin. Raqamli intellekt-kartalar (Popplet, Canva) bolaga asosiy g‘oyani ikkinchi darajali ma’lumotlardan ajratishni o‘rgatadi.

Raqamli pedagogikada o‘qituvchi va o‘quvchi munosabatlari muhim ahamiyat kasb etadi. An’anaviy modelda o‘qituvchi “avtoritar bilim manbai” bo‘lsa, raqamli pedagogikada u “fasilitator” va “skaffolder” (ko‘makchi) hisoblanadi.

Fasilitatsiya: O‘qituvchi o‘quvchiga javobni bermaydi, balki javobni topish uchun kerakli raqamli resursni tavsiya qiladi.

Skaffolding: Bola qiynalgan joyda unga raqamli “podskazka” (yo‘naltiruvchi savol) berish orqali mustaqil fikrlashini rag‘batlantiradi.

Raqamli savodxonlikning asosiy qismi — axborotni filtrlashdir. Boshlang‘ich sinfdanoq bolada quyidagi savollar shakllanishi kerak:

Bu ma’lumot qayerdan olindi? (Manba)

Bu ma’lumot rostmi yoki yolg‘on? (Fakt tekshirish)

Nima uchun bu ma’lumot muhim? (Tahlil)

Raqamli qidiruv ko‘nikmalariga ega o‘quvchilar an’anaviy darslik bilan cheklangan tengdoshlariga qaraganda matnni tushunish va tahlil qilishda 40% yuqori natija ko‘rsatadi (PIRLS xalqaro tadqiqotlari asosida).

Metakognitiv qobiliyatlarni o‘stirish mustaqil fikrlashning cho‘qqisi hisoblanadi, ya’ni, o‘z fikrlash jarayonini nazorat qilishdir. Raqamli portfoliolar o‘quvchiga o‘zining bir yil oldingi ishini hozirgisi bilan solishtirish imkonini beradi. “Men qanday rivojlandim” degan savol bolada o‘z-o‘zini baholash va maqsad sari mustaqil harakat qilishni shakllantiradi.

Raqamli pedagogikada foydalaniladigan vositalar, masalan, ta’lim dasturlari, mobil ilovalar va onlayn platformalar, o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Ushbu vositalar orqali o‘quvchilar yangi bilimlarni mustaqil ravishda o‘zlashtirishlari mumkin.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida raqamli pedagogika orqali mustaqil fikrlashni rivojlantirish metodikasi zamonaviy ta'lim jarayonining ajralmas qismidir. Raqamli texnologiyalar yordamida o'quvchilarning ijodiy fikrlash, muammolarni hal qilish va tanqidiy tahlil qilish qobiliyatlarini oshirish mumkin. Ushbu metodik yondashuvlar nafaqat muvaffaqiyatlarni ta'minlaydi, balki o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Kelajakda raqamli pedagogikaning yanada kengayishi va takomillashuvi mustaqil fikrlashni rivojlantirishda yangi imkoniyatlar yaratishi kutilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar .

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. 2020-yil 23-sentyabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-oktyabrdagi PQ-4851-sonli "Axborot texnologiyalari sohasida ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori.
3. Musurmanova. Pedagogik texnologiyalar ta'lim samaradorligi omili. (Darslik).- T.: "Yoshlar nashriyot uyi" nashriyoti.-2020y. 183 bet.
4. Taylaqov N. I. Raqamli pedagogika: O'quv qo'llanma. "Innovatsiya-Ziyo" Toshkent. 2021. O'zbekiston ta'lim tizimida raqamli transformatsiya asoslari.
5. Yo'ldoshev J. G'., Usmonov S. A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish. Toshkent. 2008.
6. Khazratkulova Shoiria Noraliyevna. (2022). USE OF MODERN TEACHING METHODS IN EDUCATION OF STUDENTS IN PRIMARY SCHOOLS. EPRA International Journal of Multidisciplinary Research (IJMR), 8(2), 123–126. Retrieved from
7. Sh. N. Khazratkulova. (2023). EDUCATION DIRECTED TO STUDENTS IN TEACHING THE SCIENCE OF EDUCATION IN PRIMARY GRADES DISTINCTIVE ASPECTS. Academia Science Repository, 4(04), 644–646. Retrieved from
8. Хазраткулова Ш.Н. «Совершенствование методов воспитания на занятиях в начальных классах». Международной научно-практической конференции. АЭТЕРНА. УФА. 1 августа 2022 г.